
Historie a současnost Jihoafrické republiky – od apartheidu k demokracii

Libor Lukášek

Není to tak dávno, kdy se Jihoafrická republika nacházela v hluboké ekonomické, sociální, kulturní a politické mezinárodní izolaci, která byla vyústěním politiky apartheidu. Po mnoho let byly všechny kontakty Pretorie s okolním světem omezeny na minimum a sociální napětí rok od roku vzrůstalo. Jeho výsledkem bylo ukončení politiky založené na etnickém dělení obyvatelstva a přechod k demokratické formě vlády. Jak však žije Jihoafrická republika nyní, dokázala se vyrovnat s dlouholetou mezinárodní izolací, je schopna i nadále směřovat demokratickým směrem a podporovat tržní formy hospodářství? Spolu s historickým exkurzem se na tyto otázky pokusím najít odpověď v následující stati.

Historie

Při hodnocení současného stavu země je potřebné nahlédnout do historie, neboť především ta formovala nejen její vývoj, ale i vývoj celého regionu na jih od obratníku Kozoroha. Původními obyvateli této oblasti byly místní africké kmeny, z nichž stojí za zmínku uvést alespoň kmeny Sanů a Khoinů. Později se zde prosadily také bantuské kmeny. Pobřeží Jihoafrické republiky objevili portugalská mořeplavci již v roce 1488 při obeplutí mysu Dobré naděje. Permanentní a hlavně efektivní evropská kolonizace byla však zahájena až ve druhé polovině 17. století, a to v roce 1652, kdy zde byly založeny první nizozemské kolonie. A právě zde je potřebné hledat prvotní kořeny anglicko-nizozemského nepřátelství v této oblasti. Nizozemské či búrské osídlování se v průběhu 17. století a poté i během celého 18. století rozšířilo do celého Kapska. Pro úplnost je třeba dodat, že na této kolonizaci participovali spolu s Holanďany také Francouzi a Němci.

V první polovině 19. století pak došlo k mnohým střetům mezi Búry a místními kmeny Zulů, jejichž výsledkem byla búrská expanze do vnitrozemí jihoafrického subkontinentu. To se ovšem již o vybudování svých pozic v této oblasti snažila i Velká Británie, která provincií Kapsko prohlásila v roce 1806 svou kolonií. Na základě tohoto prohlášení dochází pak především ve 20. letech 19. století k mohutné imigraci britských kolonistů do tohoto regionu. Potomci nizozemských kolonistů – Búrové – byli pod tímto tlakem nuceni ustupovat do vnitrozemí (tzv. Velký trek) a v Natalu založili svou republiku. Ta však byla v roce 1843 obsazena a anektována Brity. Podobný osud později potkal i další dva vnitrozemské búrské státy – Transvaal a Oranžský svobodný stát –, jejichž nezávislost Britové původně uznali.

Historický vývoj byl nepochybně ovlivněn i objevením obrovských nalezišť zlata a diamantů v poslední třetině 19. století. Díky této skutečnosti došlo ke značnému přílivu imigrantů z Velké Británie a byly zesíleny tlaky na připojení dosud samostatných a nezávislých búrských republik Transvaal a Oranžského svobodného státu. Logickým vyústěním tohoto stavu bylo vypuknutí velmi krvavé tzv. búrské války (1899–1902), jejímiž vítězi se stali Britové. Oba tyto státy byly s omezenou samostatností připojeny ke Kapsku.

Centralizační tendence Velké Británie vyvrcholily v roce 1910, kdy byly všechny kolonie a bývalé státní celky (Kapsko, Natal, Transvaal a Oranžský svobodný stát) spojeny do

jednoho celku – Jihoafrické unie. Ta dostala statut britského dominia. V roce 1915 pak jihoafričtí vojáci obsadili v rámci operací první světové války německou kolonii Jihozápadní Afriku (dnes Namibie), která se od roku 1920 dostala pod její mandátní správu.

V průběhu 20. let tohoto století došlo k prvním projevům diskriminace veškerého nebělošského obyvatelstva na území Jihoafrické unie, což byla předzvěst budoucího dlouholetého vývoje a celkového směřování této země. Jihoafrická unie získala faktickou nezávislost teprve v roce 1931, avšak stále zůstávala členským státem britského společenství národů (Commonwealth), jímž je s menší přestávkou až dodnes.

Za druhé světové války se země účastnila válečných operací na straně protiněmecké koalice, a to především na africkém a australském kontinentě. V té době také musela čelit několika pokusům o profašisticky orientovaný státní převrat. Ani jeden z nich se však nezdařil. Opožděným výsledkem jihoafrické účasti ve druhé světové válce byla anexe sousední Namibie v roce 1949. Mezitím však již byl v zemi oficiálně zaveden režim *apartheidu* neboli odděleného vývoje jednotlivých ras (tj. od roku 1948).

Další vývoj, který jednoznačně směřoval k potlačení všech práv nebělošského obyvatelstva, vedl ke značnému odporu nejen té části jihoafrické populace, v níž převažovali především obyvatelé černošského původu, ale i ke kritice a tlaku ze strany světového společenství a zemí britského společenství národů. Efekt této kritiky a mezinárodního tlaku byl však zcela opačný, než se všichni domnívali. Bělošská minorita vyhlásila v roce 1961 nezávislou *Jihoafrickou republiku* a k údivu všech také opustila Commonwealth. Tímto okamžikem začíná faktická mezinárodní izolace země, která trvala více než tři desítky let. Nedílnou součástí politiky *apartheidu* bylo i vytvoření deseti samosprávních oblastí vyhrazených pouze pro černošské obyvatelstvo, které se nazývaly tzv. *homelands* – *domoviny*. Do těchto oblastí měla být postupně soustředěna veškerá černošská populace žijící na území jihoafrického státu. Čtyřem z nich pak byla přiznána nezávislost, která však byla uznána pouze samotnou Pretorií. Šlo o *homelandy Transkei, Bophuthatswana, Venda a Ciskei*.

Nejstarším *homelandem* v Jižní Africe byl *Transkei*, který byl založen již v roce 1959 jako rezervace pro černošské obyvatelstvo (tzv. *bantustan*). Nacházel se na jihu země ve východní části Kapska, přičemž od roku 1963 disponoval omezenou samostatností. Většinu jeho obyvatelstva tvořili příslušníci kmenů Xhosa. V roce 1975 byl jako první z tzv. *homelandů* prohlášen samostatným státem s vlastní vládou a se statutem protektorátu Jihoafrické republiky. Přes proklamovanou nezávislost jeho „samostatnou“ existenci uznala za celou dobu jeho fungování pouze pretorijská vláda. Spolu s dalšími *homelandy* byl de facto zrušen přijetím prozatímní Ústavy v roce 1994. Avšak teprve v roce 1996 (tj. po přijetí nové Ústavy) došlo k právnímu zrušení všech *bantustanů* a *homelandů* a k začlenění jejich území do stávajících správních jednotek.

Další z tzv. *domovin* – *Bophuthatswana* – byla obývaná především bantuskými Bečuánci. Nacházela se na hranicích s Botswanou a byla založena v roce 1977 jako druhý z *homelandů*. Záměrem jihoafrické vlády bylo usídlit do této oblasti většinu z 2,5 milionu Bečuánců, a tak vytvořit etnicky homogenní útvar. Problémem byla ovšem skutečnost, že téměř polovina Bečuánců žila v jiných, často velmi vzdálených oblastech země, a proto se původní záměr ne zcela zdařil.

Oblast *Venda* byla jako *homeland* zřízena v roce 1979. Její geografické vymezení je na severu země při hranicích se Zimbabwe a s Mosambikem v oblasti bývalého státu Transvaal. Jméno *Venda* dostala podle bantuských Vendů, kteří tvořili majoritní část obyvatelstva této oblasti. Čtvrtým a posledním z tzv. *domovin* byl *Ciskei*. Ten byl založen v roce 1981 a nacházel se na jihu země, východně od Kapska.

Jak jsem již uvedl výše, všechny *homelandy* měly své vlastní vlády, disponovaly jakousi samostatností, uznanou a respektovanou pouze Jihoafrickou republikou, a všechny byly zrušeny novou Ústavou z roku 1996. Z toho je zcela patrné, jaké byly úmysly Pretorie s nebělošským obyvatelstvem. To mělo být soustředěno do oddělených územních celků a sa-

motná Jihoafrická republika se měla stát etnicky čistým státem bílých obyvatel. Tento záměr se však nepodařilo realizovat.

Tvrdá rasová politika způsobila radikální vzestup rezistence a velkou vlnu odporu proti apartheidu jak uvnitř země, tak i v zahraničí. Celkovou nespokojenost v zemi radikalizovala také mezinárodní izolace, v níž se Pretoria nacházela již od 60. let. Na přelom 80. a 90. let lze datovat počátek reforem směřujících k likvidaci rasových zákonů. Za zrušením hlavních segregáčních zákonů stál prezident *Frederick de Klerk*, který také v roce 1992 vyhlásil referendum mezi bílou částí obyvatelstva, v němž se hlasující vyslovili pro uskutečnění reforem směřujících k ukončení současné vlády bílé menšiny. V té době také došlo k četným ozbrojeným konfliktům mezi politickými organizacemi černošského obyvatelstva. To je zcela pochopitelné, neboť mnohé z nich hledaly po desítkách let izolace svou pozici na politické scéně země.

Na jaře roku 1994 proběhly první multirasové volby, přičemž jejich jasným vítězem se stal Africký národní kongres, vedený z vězení propuštěným Nelsonem Mandelou, největší osobností současné Jihoafrické republiky. Země se opětovně začlenila do britského společenství národů a vstoupila i do Organizace africké jednoty (OAJ). Byly odvolány také poslední zbytky sankcí uvalených Organizací spojených národů. O dva roky později byla přijata nová Ústava, která definitivně zrušila bantustany a homelandy a jejich území začlenila do devíti nových spolkových zemí.

Současnost

Jak jsem již uvedl výše, v dubnu 1994 se konaly po mnoha letech první multirasové parlamentní volby, v nichž zvítězil *Africký národní kongres (ANC)* v koalici s *Komunistickou stranou Jižní Afriky (SACP)* a s vlivnou odborovou centrálou *Kongresem jihoafrických odborů (COSATU)*. Navzdory všem možným očekávaným i neočekávaným problémům (včetně nového výbuchu násilí mezi černošskými politickými organizacemi) se povolební období vyznačovalo relativně poklidným a hladkým průběhem, včetně výměny politických špiček ve vedení státu.

První kroky nové administrativy, které byly dílem zejména nového prezidenta *Nelsona Mandely*, byly charakterizovány snahou o vytvoření atmosféry a ovzduší usmíření a důvěry a zejména pokusy o uspokojení nejširších vrstev obyvatel země. V současnosti však některé kroky, zejména ekonomického charakteru, vyvolávají rozpory mezi členy současné vládní „koalice“. Probíhá např. silně politicky podporovaný proces afrikanizace státní správy, včetně zahraniční a diplomatické služby. Tento často zcela neúnosný a nepřiměřený postup státních orgánů a politických špiček vede k mnohým otevřeným sporům a diskuzím, které mohou ovlivnit i relativně stabilní situaci, jež nyní v Jihoafrické republice panuje.

Povolební období tak nakonec provázelo pouze několik finančních a korupčních skandálů, v jejichž pozadí stáli nejen členové vládnoucího ANC, ale i Národní strany (NP), druhé nejsilnější strany v zemi po volbách v roce 1994. Mezi mnohými státními zaměstnanci (zejména v policejních složkách) začaly sílit protesty vyvolané nespokojeností s jejich sociální a ekonomickou situací. Tyto jevy se přímo promítají v nedisciplinovanosti a rasové nesnášenlivosti, celkový růst kriminality v zemi nevyjímaje. To s sebou přináší mnohá potenciální rizika, včetně možného znovuoživení násilí v zemi.

V této souvislosti je potřebné připomenout, že v současné době musí vláda řešit mj. ožehavou a velmi citlivou tzv. zulskou problematiku. Kmen Zulů se pokouší již delší dobu získat plnou nezávislost pro své království. *Zulský stát* či *Zulské království* tvoří v současné době s dalšími oblastmi Natalu jeden z devíti spolkových států Jihoafrické republiky. Bojovní Zulové, kteří původně nepatřili k početným kmenům, sjednotili na přelomu 18. a 19. století všechny ostatní kmeny na území dnešního Natalu a vytvořili nejprve rozsáhlý kmenový útvar, který se později pod vedením vládce Shaka (Čaka) přetransformoval ve skutečný státní útvar.¹ Ten díky početné armádě (okolo 40 000 vojáků a bojovníků) po-

měrně dlouhou dobu vzdoroval búrské a později i britské expanzi. V 80. letech minulého století bylo celé království rozděleno na 13 menších státních celků, jejichž vzájemné spory a neshody vedly v roce 1897 k začlenění celého území do britské provincie Natal. Z ní se pak stala samostatná provincie *Zululand* (1898). Další vývoj probíhal v rámci Jihoafrické unie, respektive Jihoafrické republiky.

Zulové byli po celou dobu své existence velmi rozporuplným etnikem. V posledních desetiletích Zulové, reprezentovaní především politickým hnutím *Inkatha*, sice na jedné straně výrazně přispěli k pádu politiky apartheidu, avšak na druhé straně se svou snahou o dosažení plné nezávislosti svého království dostali do ozbrojených střetů s ANC vedeným Nelsonem Mandelou i s ostatními politickými subjekty. Dnes existuje Zulské království v rámci poloautonomní správní jednotky – provincie Kwazulu/Natal. Je jí udělen zvláštní statut. De facto jde o konstituční monarchii, v jejímž čele stojí král, a ministerský předseda je královým strýcem. To ovšem Zulům pravděpodobně nestačí. Důkazem jejich nesouhlasu je skutečnost, že se hnutí *Inkatha* odmítlo účastnit hlasování o nové Ústavě v roce 1996.² Tento jeho postoj je patrný i v současnosti. Viceprezident Mbeki totiž v květnu 1998 opětovně vyzval Stranu svobody *Inkatha* k opuštění jejího oportunistického postoje a navrhl jí sloučení s ANC. Snahy o vytvoření takového širokého politického hnutí se objevily již dříve a ani prezident Mandela by se jim nijak nebránil. Vůdce *Inkathy* M. Buthelesi však toto odmítl, čímž víceméně znovu potvrdil nesouhlas své strany se současnou situací.

Koncem roku 1997 došlo na politické scéně Jižní Afriky k významné změně. Ve vedení ANC vystřídal všeobecně respektovaného a uznávaného Nelsona Mandelu (79 let) dosavadní viceprezident a místopředseda ANC *Thabo Mbeki* (55 let). Mbeki, který strávil 28 let v exilu, je všeobecně považován za technokrata, pragmatického a umírněného politika s velkými diplomatickými a politickými kontakty. Jako jeden z mála členů vedení ANC byl graduován na západních univerzitách a je rozhodným zastáncem tržního hospodářství s rozsáhlou privatizací státního sektoru a s finanční disciplínou všech subjektů. Mbeki, jenž má Mandelu v květnu 1999 nahradit i v prezidentském paláci, podle mnohých de facto zemi již delší čas řídí a určuje její směřování. Ostatně sám Mandela jej několikrát označil za svého nástupce. Podle kuloárních informací je právě Mbeki architektem současného tržního ekonomického systému a je prakticky již delší čas v čele vlády.

Počátkem února 1998 zahájil jihoafrický prezident N. Mandela novou parlamentní sezónu v Kapském Městě. Ve svém úvodním projevu upozornil především na některé ekonomické úspěchy probíhajících ekonomických reforem, tedy na klesající míru inflace a na rostoucí produktivitu jihoafrického hospodářství. Zároveň zdůraznil nutnost vytváření nových pracovních míst v rámci boje s chudobou. Na druhou stranu ovšem poznamenal, že musí dojít ke snížení počtu pracovníků ve veřejném sektoru³ a že musí urychleně dojít k restrukturalizaci národního hospodářství. Hlavní úkol zákonodárného sboru, který je třeba urychleně řešit, tedy podle N. Mandely spočívá ve zkoumání a možné následné revizi zásadních a kontroverzních zákonů, jejichž cílem je „protěžování“ černochoů, míšenců, Indů a vůbec všech apartheidem potlačovaných skupin. To je jeden z hlavních negativních jevů současné Jihoafrické republiky. Po svržení vlády apartheidu totiž došlo k často neobjektivnímu obsazování státních postů mnohdy nedostatečně vzdělanými lidmi nebělošského původu, především černochoy. Jejich odborné nedostatky se samozřejmě projeví negativně, a proto se v současnosti objevují snahy prezidenta Mandely o znovuposouzení a eventuální změnu těchto právních předpisů.

Koncem července 1998 ukončila svou činnost *Komise pravdy a usmíření*, jejímž hlavním cílem bylo vyšetřit veškeré zločiny spáchané v době segregace a orientovaného režimu. Za dva a půl roku své činnosti vyslechla přes 2 500 osob, často vysoce postavených. Posledním svědkem, který před Komisí pravdy a usmíření předstoupil, byl lékař Wouter Basson, přezdívaný „Doktor smrt“. Je potřebné zdůraznit, že práce této komise výraznou měrou přispěla k nastolení atmosféry porozumění v zemi.

Současná zahraniční politika Jihoafrické republiky je orientována dvojím směrem. Pretoria se jednak snaží udržovat vzájemné bezproblémové konflikty se sousedními země-

mi, ale je velmi aktivní i na poli mezinárodním. Důkazem prvně jmenované skutečnosti je fakt, že šéf jihoafrické diplomacie Alfred Nzo v červnu 1998 v projevu při parlamentní rozpravě o státním rozpočtu prohlásil, že země nemůže doufat ve svůj ekonomický a hospodářský rozkvět, pokud všichni její sousedé trpí značnou chudobou a nezřídka i ozbrojenými konflikty, které kdykoli mohou překročit hranice jednotlivých zemí. Proto musí jihoafrická diplomacie usilovat o mírové řešení konfliktních situací, a to nejen vzájemným bilaterálním jednáním, ale i mnohostrannými rozhovory v rámci afrického kontinentu.

Mezinárodní aktivity Jihoafrické republiky pak reprezentují především dvě významné skutečnosti. Tato země podepsala v roce 1997 jako jedna z prvních zemí mezinárodního společenství mezinárodní Úmluvu o zákazu použití, skladování, výrobě, převádění a zničení nášlapných min. To je velmi výrazný pozitivní signál, za nějž pretorijské vládě vyslovil dík i generální tajemník OSN Kofi Annan, který vyzdvihl především její úlohu v zápase o zákaz nášlapných min. Jihoafrické Ministerstvo zahraničních věcí vyjádřilo v této souvislosti naději, že všechny nášlapné miny zmizí z regionu jižní Afriky do deseti let, jak to vyžaduje výše zmíněná mezinárodní úmluva.

Za druhý významný počín země lze považovat prohlášení vlády Jihoafrické republiky (společně s vládami Nového Zélandu, Švédska a Irska), které vzhledem k hrozbě vyvolané nedávnými indickými a pákistánskými pokusy jadernými výbuchy požaduje celosvětové jaderné odzbrojení. Současně s tímto prohlášením byly vyzvány všechny státy schopné vyrábět jaderné zbraně,⁴ aby se zasadily o vytvoření světa bez jaderných zbraní a podnikly k tomu také praktické kroky. Za jakési ocenění současné zahraniční politiky Jihoafrické republiky lze považovat skutečnost, že země byla pověřena organizací 12. summitu Hnutí nezúčastněných zemí ve dnech 2.–3. září 1998 v Durbanu.

Nynější politická situace ve střední i jižní Africe je velmi vážná. Souvisí to především s napjatou situací v Kongu a v poslední době i v Lesothu. Sám jihoafrický prezident Mandela se pokusil koncem srpna 1998 uspořádat v zájmu mírového urovnání konžské krize regionální summit nejvyšších představitelů všech zainteresovaných zemí, tedy Jihoafrické republiky, Zimbabwe, Ugandy, Rwandy, Angoly a samotného Konga. Jeho iniciativa se však nesetkala s přílišným pochopením, neboť do Pretorie se dostavili pouze prezidenti Rwandy a Ugandy. Je to škoda, neboť summit mohl být dobrým odrazovým můstkem pro urovnání konžské krize.

Zatím posledním lokálním incidentem, na nějž Pretoria reagovala, byly nepokoje v Lesothu, které tvoří jakousi uzavřenou svrchovanou územní enklávu v nitru Jihoafrické republiky. Dne 22. září 1998 překročilo několik stovek příslušníků jihoafrických ozbrojených sil státní hranice Lesothského království, aby na žádost jeho krále Letsie III. podpořili tamější vládu, která již téměř dva měsíce čelí rozsáhlým nepokojům, jejichž výsledkem je fakt, že vláda ztratila kontrolu nad většinou armády. Lesotho je zmitáno demonstracemi opozice proti údajně zfalšovaným výsledkům květnových parlamentních voleb v roce 1998, v nichž přesvědčivě zvítězil vládní Lidový demokratický kongres (79 z 80 parlamentních křesel). Je to první vojenský zásah Jihoafrické republiky na území jiného suverénního státu od pádu politiky apartheidu.

Hlavní význam Jihoafrické republiky spočívá především v její geografické poloze, v obrovských zásobách nerostného bohatství a na africké poměry ve velmi moderním hospodářství. Zásobami některých nerostných surovin – v této souvislosti mám na mysli zejména zásoby zlata, platiny, chrómu, manganu, vanadu, hlinitosilikátů a diamantů – zaujímá 1.–2. místo na světě. Jsou zde bohatá naleziště černého uhlí, mědi, železné rudy, fosfátů a uranu.⁵ Jako zdroj úzkoprofilových strategických surovin má země ve světovém měřítku obdobné postavení jako Blízký východ v roli hlavního světového dodavatele ropy. Toto vše vytváří pro Pretorii výborné předpoklady pro budoucí dynamický ekonomický a celkový hospodářskopolitický rozvoj.

Bez nadsázky lze říci, že v afrických podmínkách je země ekonomickou velmocí. Jihoafrická republika je vyspělou průmyslově-zemědělskou zemí s rozvinutým těžebním, zpra-

covatelským a chemickým průmyslem a zemědělstvím. V důsledku hospodářských sankcí a mezinárodní izolace dosáhla Pretoria vysoké míry soběstačnosti, ekonomické a hospodářské nezávislosti ve většině průmyslových odvětví, ale i v zemědělství. Země sice zaujímá pouze 4 % plochy afrického kontinentu s 6 % populace, avšak připadá na ni více než 17 % hrubého domácího produktu celé Afriky, 40 % její průmyslové výroby, 12 % produkce obilnin, 40 % výroby motorových vozidel, 63 % přepravovaných železničních nákladů, 74 % výroby oceli, 54 % vyprodukované elektrické energie, 29 % celoafrického exportu, 21 % importu a 21 % turistického ruchu. Pro ekonomiku Jihoafrické republiky je charakteristický vysoký podíl služeb na hrubém domácím produktu,⁶ které jsou v poslední době čím dál více soustředěny na dynamicky se rozvíjející cestovní ruch.

Pretoria disponuje v současnosti ještě jedním ekonomickým trumfem. Díky mnoholeté mezinárodní izolaci, jejímž důsledkem bylo mj. i uvalení ekonomických sankcí a velmi omezená možnost čerpání zahraničních úvěrů, je Jihoafrická republika a její ekonomika jednou z nejméně zadlužených zemí nejen v Africe, ale i na celém světě. Současný zahraniční dluh ve výši 17,3 mld. \$ představuje 15 % hrubého domácího produktu či 61 % příjmů z ročního vývozu. To umožňuje zemi získávat bezproblémově značné částky od mezinárodních finančních a měnových organizací na restrukturalizaci svého národního hospodářství.

Neméně významná je skutečnost, že se po roce 1994 podařilo zastavit únik kapitálu ze země (který např. ještě v roce 1993 představoval téměř 4 mld. \$). Od poloviny roku 1994 do poloviny roku 1995 činil příliv zahraničních investic 5,3 mld. \$. Došlo k růstu devizových rezerv, které v roce 1995 činily téměř 4,3 mld. \$. Výsledkem tohoto pozitivního trendu bylo zrušení systému dvojité měny, tj. tzv. finanční rand, který jihoafrická vláda zavedla v roce 1985 na podporu přílivu investic do domácí ekonomiky v období sankcí v letech 1985–1994.

Od konce roku 1994 se začala zvyšovat zaměstnanost v tzv. formálním sektoru mimo zemědělství, avšak její růst (1,3 %) je stále podstatně nižší než přírůstek práceschopného obyvatelstva. Jen v roce 1996 se odhadovalo, že asi 46 % obyvatel (především černošského původu) v aktivním věku je nezaměstnaných. Odborníci se domnívají, že právě otázka nezaměstnanosti bude hlavním ekonomickým problémem země v příštím tisíciletí. A na jejím úspěšném zvládnutí závisí do jisté i celkový ekonomický a politický vývoj země, včetně její celkové stability.

Jihoafrická republika prožívá nyní velmi složité období. Vláda se pokouší zavést v zemi nové politické poměry vycházející z principu plurality a demokracie, transformovat ekonomiku a vytvořit tržně orientované hospodářství, nastolit ve společnosti, která by měla být postavena především na občanském principu, atmosféru usmíření a vzájemné tolerance a v neposlední řadě i obnovit zpřetřhané mezinárodní vztahy a vazby. To jsou jen některé z mnoha složitých úkolů, jež Pretorii v následujících letech čekají. Mnoho odborníků se domnívá, že směřování země bude velmi závislé na výsledku parlamentních voleb v roce 1999. Pokud bude možné pokračovat v současném ekonomickém, hospodářském a politickém trendu, může se Jihoafrická republika stát za několik let hospodářským i politickým gigantem. V opačném případě (tedy pokud zvítězí nacionalisticky orientované strany) se může celý dosavadní vývoj pozastavit. A to by bylo na škodu nejen Jihoafrické republiky.

¹ Původně kmenový svaz byl rozbitím stávající kmenové struktury, vytvořením stálé armády a rozdělením obyvatelstva do jednotlivých tříd přetvořen ve skutečný stát.

² Postup skupiny Inkatha je o to víc zarážející, že nová Ústava z roku 1996 zrušila mj. všechny formy rasové diskriminace, a to včetně všech bantustanů a homelandů, které začlenila do stávajících správních jednotek.

³ Podle stávajících koncepcí se má během příštích tří let počet pracovníků Ministerstva obrany snížit o čtvrtinu. Podobně je to i s dalšími složkami státní správy.

⁴ Patří mezi ně pět jaderných mocností (USA, Rusko, Čína, Velká Británie a Francie), ale i tři země schopné vyrábět jaderné zbraně – Izrael, Indie a Pákistán.

⁵ Viz Encyklopedický slovník, s. 472–473.

⁶ Podíl služeb na hrubém domácím produktu činil v roce 1995 téměř 25 %.